

Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα στο σταυροδρόμι ανάμεσα στις «μικρές» και «μεγάλες» γλώσσες (συμβολή στη θεωρία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας)

Predrag Mutavdžić*, Αναστάσιος Καμπούρης**

Όλος ο κόσμος πρέπει να μάθει Ελληνικά, επειδή η Ελληνική γλώσσα μας βοηθάει πρώτα από όλα να καταλάβουμε την δική μας γλώσσα.

Jacqueline Worms de Romilly

Η γλώσσα των Ελλήνων, σε ποικιλία, απλότητα, ευλυγισία και πιστότητα ξεπερνά κάθε άλλη.

Mary Shelley

Είναι εκπληκτικό να βλέπεις πόσο στηριζόμαστε ακόμη στην Ελληνική, για να μιλήσουμε για οντότητες και γεγονότα που βρίσκονται στην καρδιά της σύγχρονης ζωής.

David Crystal

1. Τα ελληνικά ως γενική διεθνής γλώσσα επικοινωνίας

Η ιδέα των ελληνικών ως κρίσιμου επικοινωνιακού μέσου στην Ευρώπη δεν είναι καινούρια. Μιλώντας τυπικά, ανάγεται λίγο μετά την λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, όταν ορισμένοι λόγιοι, όπως ο Άγγελος Σικελιανός (1884-1951) και οι οπαδοί του, θεώρησαν ότι η επιλογή της Ελληνικής ως διεθνούς γλώσσας επικοινωνίας αντί της Αγγλικής, της Γερμανικής, της Ρωσικής ή οποιασδήποτε άλλης, θα συνεισέφερε σημαντικά στην επίλυση όλων των διενέξεων και θα οδηγούσε τους λαούς προς μία μόνιμη συμφιλίωση¹. Το όραμά τους θα μπορούσε να ερμηνευτεί με το ό,τι η αποδοχή της Ελληνικής θα ήταν αποκλειστικά και μόνο μία πολιτιστική και εκπολιτιστική πράξη και όχι πολιτική, αφού οι Έλληνες ίδρυσαν τη σύγχρονη δημοκρατία και δημιούργησαν την πολιτισμένη εικόνα της Ευρώπης μέσω της γνώσης και του πολιτισμού τους. Από αυτήν την άποψη, η πρότασή τους ήταν τόσο υπερεθνική όσο και υπεργλωσσική. Μια σχεδόν παρόμοια πρόταση είχε τεθεί το 1864 στο Παρίσι και από τον φιλέλληνα φιλόσοφο και δημοσιογράφο Βαρόνο Gustave d'Eichthal (1804–1886) στο σύντομο φυλλάδιό του με τίτλο *De l' usage pratique de la langue grecque* που δημοσίευσε ο οίκος Hachette². Τόσο ο Eichthal όσο και ο Σικελιανός, όπως και ο Βολταίρος πριν από αυτούς, παρουσίασε την θέση του σύμφωνα με την οποία τα Ελληνικά έπρεπε να αποτελέσουν την

* Επίκουρος καθηγητής, Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών της Φιλολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου. Αυτό το άρθρο γράφτηκε στα πλαίσια του Προγράμματος του Υπουργείου Επιστημών και Τεχνολογικής Ανάπτυξης της Δημοκρατίας της Σερβίας, Αρ.178002, με τίτλο *Γλώσσες και Πολιτισμοί στο Χώρο και το Χρόνο* (Језици и културе у времену и простору). Ηλεκτρονική διεύθυνση: predrag.mutavdzic@fil.bg.ac.rs

** Πτυχιούχος Φιλολογίας, ΜΔΕ στη Γλωσσολογία, υποψήφιος Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών. Ηλεκτρονική διεύθυνση: akampouris@upatras.gr

¹ Ο Σικελιανός ίσως είχε στο νου την ιδέα την οποία ο Crystal μερικές δεκαετίες αργότερα εξήγησε: «There is the closest of links between language dominance and economic, technological and cultural power ... Without a strong power-base, of whatever kind, no language can make progress as an international medium of communication. Language has no independent existence, living in some sort of mystical space apart from the people who speak it ... A language has traditionally become an international language for one chief reason: the power of its people» (Crystal 2003, 7-9).

² Το εν λόγω δημοσίευμα μεταφράστηκε στα ελληνικά (Περὶ τῆς πρακτικῆς χρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης) ἀπὸ τον Μάρκο Ρενιέρη, Ἑλληνα Πρεσβευτὴ στην Κωνσταντινούπολη και μετέπειτα Κυβερνήτη της Εθνικῆς Τράπεζας της Ελλάδος. Τυπώθηκε στην Αθήνα και ἀκολούθως ἐπανατυπώθηκε στο γαλλικὸ πρωτότυπο μαζί με ἄλλα ἄρθρα, στις σελίδες 107-109 σε ἓνα βιβλίο δημοσιευμένο μετὰ θάνατον με τίτλο: *Gustave d'Eichthal: La langue grecque, mémoires et notices (1864-1884), précédé d'une notice sur les services rendus, par m. Gustave d'Eichthal, à la Grèce et aux études grecques, par le Marquis de Saint-Hilaire, Paris: Hachette, 1887, 426.*

παγκόσμια γλώσσα κάθε μορφής επικοινωνίας σε διεθνές επίπεδο λόγω των χαρακτηριστικών τους και ιδιαίτερα τόσο των λεξιλογικών όσο και των σημασιολογικών όρων που χαρακτήριζαν σχεδόν κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Όσον αφορά στα Ελληνικά, ο Eichthal τόνιζε επίσης ότι «η Ελληνική γλώσσα είναι μία γλώσσα η οποία διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά, όλες τις προϋποθέσεις μιας διεθνούς γλώσσας... εγγίζει αυτές τις ίδιες τις απαρχές του πολιτισμού... η οποία όχι μόνον δεν υπήρξε ξένη προς καμία από τις μεγάλες εκδηλώσεις του ανθρωπίνου πνεύματος, στην θρησκεία, στην πολιτική, στα γράμματα, στις τέχνες, στις επιστήμες, αλλά υπήρξε και το πρώτο εργαλείο, – προς ανίχνευση όλων αυτών – τρόπον τινά η μήτρα... Γλώσσα λογική και συγχρόνως ευφωνική, ανάμεσα σε όλες τις άλλες...». Σύμφωνα με τον Βολταίρο «είθε η Ελληνική γλώσσα να γίνει κοινή όλων των λαών.»

Στο Πρώτο Διεθνές Συνέδριο της Ένωσης των Ευρωπαϊών Φεντεραλιστών στο Montreux, που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 1947, ο Σικελιανός εκφώνησε ένα λόγο όπου τόνιζε ότι, καθώς εξέταζε το ζήτημα της επιλογής επίσημων γλωσσών, διαπίστωσε πως η επιλογή μιας γλώσσας που χρησιμοποιείται από ένα μεγάλο έθνος θα προκαλούσε δυσαρέσκεις και θα δημιουργούσε διαφωνίες, ενώ η υιοθέτηση μιας τεχνητής γλώσσας, όπως λ.χ. της Εσπεράντο, θα αποτελούσε άρνηση της αρχής της δημιουργικότητας που θα πρέπει να αντανακλάται στην ίδια την παγκόσμια ομοσπονδία από τη συγκρότησή της. Έτσι, η υιοθέτηση της Ελληνικής, σύμφωνα με τον Σικελιανό, θα ήταν πιο κατάλληλη αφού “όλοι οι πολιτισμένοι άνθρωποι άντλησαν και συνεχίζουν να αντλούν χυμούς από τα Ελληνικά, ως την πηγή όλων των πηγών, προκειμένου να βρουν τα θεμέλιά τους και το αληθινό νόημα του ανθρωπίνου πολιτισμού στην ουσία του” (Sikelianos 1947, 14–15).

Ωστόσο, η σύγχρονη ελληνική γλώσσα δεν έτυχε εκτενέστερης παρουσίας και διάδοσης πριν την είσοδο της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα το 1981, πρωτίστως λόγω του γεγονότος ότι τότε έγινε και μία από τις επίσημες γλώσσες της Κοινότητας.

2. Περί Νέας Ελληνικής από κοινωνιογλωσσολογική άποψη

Οι σχέσεις μεταξύ γλωσσών ως μορφή σχέσεων μεταξύ λαών, κοινωνιών και κρατών είναι σήμερα ένα από τα πλέον τρέχοντα κοινωνιογλωσσολογικά ζητήματα, από θεωρητική άποψη εντός των ορίων μιας σχετικά νέας επιστήμης, της γλωσσολογικής οικολογίας (ecology of language). Συμπίπτει με την οικολογία στη στενή της σημασία, όταν αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του. Ο όρος γλωσσολογική οικολογία παρουσιάστηκε για πρώτη φορά σε επιστημονική γλωσσολογική έκδοση το 1967 στο άρθρο *The language situation in Arizona as part of the Southwest culture area* (Voegelin-Voegelin-Schutz, 1967) και έτυχε εκτενέστερης εξέτασης από τον Haugen μερικά χρόνια αργότερα στο βιβλίο του *The Ecology of Language: Language science and national development* (1972)³.

Αυτό που αναδείχθηκε κρίσιμο πρόβλημα εντός της γλωσσολογικής οικολογίας ως τμήματος της κοινωνιογλωσσολογίας είναι η σχέση μεταξύ των λεγομένων ισχυρών (μειζόνων,

³ Το κύριο αντικείμενο της γλωσσολογικής οικολογίας συμπεριλαμβάνει τη μελέτη των σχέσεων μεταξύ συγκεκριμένων ανθρωπίνων κοινοτήτων και του περιβάλλοντός τους, με ιδιαίτερη έμφαση στη σχέση μεταξύ γλώσσας και του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αυτή υφίσταται και λειτουργεί. Εκτός από το γεγονός ότι το εν λόγω περιβάλλον συμπεριλαμβάνει παρεμβάσεις ποικίλων άλλων γλωσσών και συγκεκριμένων κοινωνικών θεσμών, σύμφωνα με κάποιες απόψεις φυσικοί παράγοντες και πρωτίστως γεωγραφικοί, είναι βεβαίως εξίσου σημαντικοί.

μεγάλων) και ασθενών (ελασσόνων, μικρών) γλωσσών (major και minor languages). Μέχρι σήμερα κανένα κοινωνιογλωσσολογικό μοντέλο δεν έχει καταφέρει να περιγράψει επιτυχώς την προαναφερθείσα σχέση, αφού είναι γενικώς αποδεκτό πως απέχουμε πολύ από εκείνη την ευχάριστη στιγμή της εξεύρεσης του κατάλληλου προτύπου. Επιπλέον, υπάρχει μία ακόμη κοινωνιογλωσσολογική έκφραση στη σύγχρονη βιβλιογραφία, η οποία εξουδετερώνει την έντονα πολωμένη διάκριση του Charles Ferguson (Ferguson, [1966] 1996: 269–270) – η λεγόμενη “μεσαία γλώσσα” η οποία θα εξεταστεί παρακάτω. Το ερώτημα για το εάν μια γλώσσα είναι ασθενής, μεσαία ή ισχυρή εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο εξετάζεται η δεδομένη γλώσσα. Το κύριο κοινωνιογλωσσολογικό κριτήριο είναι, από κάθε άποψη, ο συνολικός αριθμός των ομιλητών της, τόσο των φυσικών όσο και αυτών που την μιλούν ως ξένη γλώσσα. Όταν καταμετρώνται οι γλώσσες, η αλήθεια είναι ότι μόνο οι ζωντανές λαμβάνονται υπ’ όψη. Δυστυχώς, δύο ερωτήματα παραμένουν ακόμη αναπάντητα: πόσες ακριβώς γλώσσες έχουν ήδη εξαφανιστεί, δηλαδή πόσες έχουν πεθάνει και υπό ποιες (κοινωνικές, πολιτικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές κ.λπ.) συνθήκες προκάλεσαν την εξαφάνισή τους. Η μελέτη των αιτιών που προαναφέραμε θα μπορούσε να είναι πολύ διδακτική για τη επιβίωση γλωσσών που βρίσκονται υπό εξαφάνιση. Η ιστορία μάς έχει διδάξει ότι ορισμένες διαδεδομένες γλώσσες έχουν σήμερα υποστεί συρρίκνωση και έχουν περιοριστεί σε πολύ περιορισμένες περιοχές (όπως τα Ελληνικά), όπως επίσης και ότι ορισμένες ασθενείς γλώσσες έχουν με το πέρασμα των χρόνων σταδιακά περιοριστεί (λ.χ. Πρωσικά), ενώ άλλες επεκτάθηκαν τόσο πολύ ώστε να γίνουν ισχυρές (κλασικά Λατινικά, Ισπανικά, Αγγλικά). Κοινός παρονομαστής όλων των νεκρών γλωσσών, ασχέτως με τα εάν υπήρξαν ισχυρές ή ασθενείς, είναι ότι κατέληξαν ασθενείς και στη συνέχεια εξαφανίστηκαν, ορισμένες χωρίς καν να αφήσουν πίσω τους κάποιο ίχνος της ύπαρξής τους.

Γι’ αυτό το λόγο οι εκφράσεις “μείζονες”, “μεσαίες” και “ελάσσονες” γλώσσες γίνονται κατανοητές ως όροι που δεν έχουν προσδιοριστεί επαρκώς με κατάλληλα λήμματα στα μεγαλύτερα λεξικά ορολογίας. Μόνο ο όρος “ελάσσονες” γλώσσες θα μπορούσε να ειπωθεί ότι εμφανίζει αυξημένη συχνότητα στην πρόσφατη βιβλιογραφία, ενώ η έκφραση “μείζονες γλώσσες” αναφέρεται σε όσες διαθέτουν τη σφραγίδα καθαρότητας του κυρίαρχου, που οφείλεται σε διάφορες κοινωνικές, ιστορικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές αιτίες. Συνεπώς, τέτοιες γλώσσες αναφέρονται σαν “παγκόσμιες γλώσσες”, “γλώσσες διεθνούς επικοινωνίας” κ.λπ. Επίσης, η έκφραση “ελάσσονες γλώσσες” έχει, υποθετικά μιλώντας, τη συνώνυμή της στη δομή “λιγότερο χρησιμοποιούμενες γλώσσες” όμως τότε τίθεται το ερώτημα, αν οποιαδήποτε γλώσσα μπορεί να ταξινομηθεί ως τέτοια και αν ναι, κάτω από ποιες συνθήκες. Μέσα σ’ αυτή το πλαίσιο η Ελληνική θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ανήκει στις λιγότερο χρησιμοποιούμενες γλώσσες αν εξεταστεί από την άποψη των ευρωπαϊκών γλωσσών. Συνεπώς, στην πρώτη περίπτωση τα Ελληνικά αποτελούν ελάσσονα γλώσσα, ενώ στη δεύτερη, μια γλώσσα με μικρότερη συχνότητα χρήσης, με την πολιτική, οικονομική και γεωστρατηγική έννοια στην ευρωπαϊκή χερσόνησο· ως εκ τούτου, από αυτή την άποψη είναι σχεδόν ισοδύναμη με κάθε ελάσσονα ευρωπαϊκή γλώσσα, παρόλο που θα μπορούσε να μην θεωρηθεί τέτοια.

Αν μία γλώσσα είναι μείζων ή ελάσσων εξαρτάται, όπως προηγουμένως προσδιορίσαμε, από τον αριθμό των ομιλητών της. Ενώ τα Κινεζικά είναι κατά πολύ μεγαλύτερη, υπάρχει τεράστιος αριθμός γλωσσών με σχετικά μικρό ή πολύ μικρό αριθμό ομιλητών. Για παράδειγμα

στις Αλεούτιες Νήσους, περίπου ενενήντα άτομα που τα χωρίζει μια οροσειρά, μιλούν δύο διαφορετικές διαλέκτους. Η σύγχρονη Ελληνική, με περίπου 13 εκατομμύρια ομιλητές στην Ελληνική Δημοκρατία και την Κύπρο, κατατάσσεται στην ομάδα των ελασσόνων και των μεσαιών γλωσσών, η επιβίωση των οποίων είναι, χωρίς αμφιβολία, εξασφαλισμένη αφού δεν υπάρχει κίνδυνος εξαφάνισης της στο εγγύς μέλλον ή αντικατάστασής της από κάποια άλλη γλώσσα. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι οι μείζονες γλώσσες τροφοδοτούνται από τις ελάσσονες με το να αυξάνουν τον αριθμό των ομιλητών τους, μεταξύ άλλων και ανθρώπων που αποκηρύσσουν τις ελάσσονες και άνευ γοήτρου μητρικές τους γλώσσες κατά τη διάρκεια της αφομοίωσης. Η *γλωσσοφαγία* (όπως αναφέρεται για πρώτη φορά στον Calvet 1974, βλ. Calvet 2002; 2005) είναι ένα είδος συλλογικού πολιτιστικού και πνευματικού κανιβαλισμού που δεν στοχεύει στην καταστροφή της φυσικής οντότητας των ανθρώπων αλλά μάλλον στο πλέον ουσιώδες στοιχείο της ύπαρξής τους, και αυτό είναι η καταστροφή της γλώσσας τους. Η μοίρα πολλών εξαφανισμένων γλωσσών έχει επιβεβαιώσει το γεγονός ότι η γλωσσοφαγία είναι μάλλον ένα αρχαίο φαινόμενο, όπου το status πολλών σύγχρονων ελασσόνων γλωσσών στην ακμή της επιβίωσης, δείχνει ότι η όρεξη των γλωσσοφαγικών γλωσσών ανοίγει. Οι μεσαιές και ελάσσονες γλώσσες δεν διαφεύγουν εντελώς τον κίνδυνο, αφού -ενώ οι μεσαιές και οι ελάσσονες γλώσσες απειλούνται από τον κίνδυνο να γίνουν γλώσσες για ιδιωτική χρήση λόγω της πίεσης που δέχονται σε όλες τις κοινωνικές σφαίρες, με επακόλουθο να καταστούν γλωσσολογικό μουσειακό είδος (Lehman 1996, 185, 191)- αυτές οι ίδιες γλώσσες, συχνά τροφοδοτούν τις διαλέκτους τους. Ο αστικο-κεντρικός τρόπος σκέψης έχει επιβληθεί ως ο κυρίαρχος τρόπος, που σημαίνει ότι οι διάλεκτοι σταδιακά αργοπεθαίνουν και ότι το άτομο σταδιακά εγκαταλείπει την καθομιλουμένη του, που είναι κατανοητή μέχρι ενός βαθμού τόσο λόγω της συνολικής περιοχής που καταλαμβάνει και της κεντρικής της θέσης μέσα στη μητρική χώρα, όσο και λόγω του συνολικού αριθμού ομιλητών της. Παρόλο που είναι φυσικό να αλλάζουν και να χάνονται οι διάλεκτοι, πολλές από αυτές ίσως εξαφανισθούν στο εγγύς μέλλον λόγω του γεγονότος πως, υποθετικά μιλώντας, θεωρούνται εμπόδιο στην πρόοδο.

Οι γλώσσες κατατάσσονται σε μείζονες, μεσαιές και ελάσσονες ανάλογα με το πόσο είναι διαδεδομένη η χρήση τους εντός μιας κρατικής εδαφικής έκτασης. Ως εκ τούτου τα Ρωσικά κατατάσσονται πριν τα Κινεζικά, επειδή η Ρωσία είναι το κράτος με τη μεγαλύτερη εδαφική έκταση παγκοσμίως⁴. Η Ελληνική, παρόλο που είναι μια ελάσσων γλώσσα στην παγκόσμια κατάταξη, είναι ακόμη μείζων εντός των ελληνικών εδαφών, αφού όλες οι επίσημες στατιστικές δείχνουν πως διαθέτει τους περισσότερους ομιλητές εντός της χώρας.

Το μέγεθος μιας γλώσσας αντανakλάται επίσης και στην λειτουργική διάχυση της χρήσης της ανάμεσα σε διαφορετικούς ανθρώπους. Η σύγχρονη Αγγλική είναι εξαιρετικά μπροστά σε σχέση με άλλες από αυτή την άποψη, και απολαμβάνει παρόμοιο status με εκείνο κάποιων άλλων γλωσσών στο παρελθόν, όπως η κλασική Ελληνική στην αρχαιότητα, η Λατινική στο Μεσαίωνα ή η Αρχαία Εκκλησιαστική Σλαβονική σε ένα τεράστιο αριθμό Σλαβικών λαών. Σήμερα η σύγχρονη Ελληνική ανήκει στις ελάσσονες γλώσσες εφόσον η παρουσία της είναι

⁴ Έτσι, ορισμένες ασιατικές γλώσσες (τα Μπενγκάλι, τα Ιαπωνικά, τα Ινδονησιακά) δεν είναι μεν μικρότερες γλώσσες σε σχέση με τον αριθμό των ομιλητών τους σε σύγκριση με τα Ρωσικά (Almanac 1997, 642) αλλά μάλλον σε σχέση με την εδαφική έκταση επί της οποίας μιλιούνται οι γλώσσες που αναφέρθηκαν, και λόγω κάποιων ακόμη συγκεκριμένων κριτηρίων (πολιτιστικό γόητρο, πολιτικές επιρροές κ.λπ.).

τόσο γεωγραφικώς όσο και γλωσσολογικώς περιορισμένη σε μια εξαιρετικά μικρή γεωγραφική περιοχή, δηλ. στη Βαλκανική Χερσόνησο. Από την άλλη, τα Ελληνικά είναι ακόμη μια μείζων γλώσσα εντός του συγκεκριμένου γεωγραφικού πλαισίου, λόγω του γεγονότος ότι προκαλεί ακόμη κάποιον υπαινιγμό για το κοινωνικό, πολιτιστικό, πολιτισμικό και πολιτικό γόητρό της σε σύγκριση με άλλες γλώσσες που την περιβάλλουν.

Το μέγεθος μιας γλώσσας γίνεται εμφανές στην οικονομική, πολιτική και στρατιωτική ισχύ των ανθρώπων που την ομιλούν. Κατά την διάρκεια των πρώιμων ιστορικών χρόνων, ο όρος “μεγαλύτερος” αποδιδόταν σε διαφορετικές γλώσσες: αν κάποιος τις παρατηρούσε από την ευρωπαϊκή προοπτική, τέτοιες γλώσσες ήσαν τα Ελληνικά, τα Λατινικά, τα Γαλλικά, τα Γερμανικά και τα Αγγλικά μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αν λάβουμε υπ’ όψη ότι η Ελλάδα είναι ο ηγετικός οικονομικός συνέταιρος όλων των βαλκανικών κρατών, τότε μπορεί κανείς να πει πως, από αυτή την άποψη, η ηγετική γλώσσα ανήκει στην κατηγορία τόσο των μειζόνων Ευρωπαϊκών γλωσσών όσο και παγκοσμίως.

Οι γλώσσες μπορεί να θεωρούνται είτε ως μείζονες είτε ως ελάσσονες αναλόγως του κριτηρίου της συνέχειάς τους στον χώρο και το χρόνο. Συνεπώς, τα Ελληνικά τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο θεωρείται μείζων γλώσσα όχι μόνο λόγω της μέγιστης συνέχειάς της (*continuum*) αλλά επειδή διαθέτει τη μεγαλύτερη ιστορία σε πολιτισμικούς όρους. Σε σχέση με τα Κινεζικά, η Ελληνική είναι οπωσδήποτε ελάσσων, από τη στιγμή που η Κινεζική υπήρξε και παραμένει μείζων σε ολόκληρη την ιστορική της περίοδο σε σχέση με τον πολιτισμό της ανθρωπότητας αλλά και επίσης λόγω του γεγονότος ότι η Κινεζική είναι μία από τις γλώσσες με τη μεγαλύτερη, ιστορικά καταγεγραμμένη, ανάπτυξη⁵.

Η διαφοροποίηση γλωσσών σύμφωνα με το βαθμό ανάπτυξης της λογοτεχνικο-γλωσσολογικής έκφρασης είναι μια ακόμη κοινωνικο-γλωσσολογική διάσταση της κατάταξής τους σε μείζονες, μεσαίες και ελάσσονες. Σύμφωνα με τον Radovanović (Radovanović 1986), κάθε λογοτεχνική γλώσσα υφίσταται υποχρεωτικά πολλά στάδια κατά τη διάρκεια της εξελικτικής της πορείας μέχρι να φτάσει στο status μιας ανεπτυγμένης, τυποποιημένης/πρότυπης λογοτεχνικής γλώσσας (επιλογή, περιγραφή, τονισμός, εκλέπτυνση κ.λπ.). Συγχρόνως, μείζονες είναι οι γλώσσες με συνεχή και πλούσια λογοτεχνική και γλωσσολογική παράδοση· έχουν περιγραφεί σχετικά καλά σε πολυάριθμες γραμματικές και λεξικά και βρίσκονται πλησιέστερα στην έννοια μιας βέλτιστης τυποποιημένης γλώσσας (*standardised language*).

Ακόμη και σχετικά ελάσσονες γλώσσες όπως τα Ελληνικά, τα Σερβικά και όλες οι βαλκανικές γλώσσες, θα μπορούσαν να σταθούν πλάι-πλάι με τις μείζονες γλώσσες, ακριβώς λόγω του βαθμού της ανάπτυξης των λογοτεχνικών και γλωσσολογικών εκφράσεων και της τυποποίησής τους. Από αυτή την άποψη, αρκεί να θυμηθούμε τους κατόχους του Βραβείου Νομπέλ Λογοτεχνίας - τους Ivo Andrić, Γιώργο Σεφέρη και Οδυσσέα Ελύτη – οι οποίοι έλαβαν το περίβλεπτο βραβείο ακριβώς επειδή συνεισέφεραν στην ανάπτυξη των αντίστοιχων εθνικών

⁵ Βεβαίως, υπάρχουν λιγότερο οικεία παραδείγματα γλωσσών, οι οποίες είναι ελάσσονες αν εξεταστούν σύμφωνα με τον αριθμό των ομιλητών της, αλλά μείζονες σύμφωνα με την συνεχή τους διάρκεια, όπως τα Σβαν στον Καύκασο (με 80.000 ομιλητές περίπου) για την οποία υπάρχουν ιστορικές αποδείξεις που χρονολογούνται πριν από δύο χιλιάδες χρόνια. (λ.χ. Οι Σβαν, φυλή βορείως των Κολχιδονίων αναφέρεται από τον Στράβωνα στο μεταίχμιο μεταξύ της αρχαίας και της νεότερης εποχής, ενώ καταγράφει τους μικρούς λαούς που κατοικούν στην εν λόγω περιοχή, Klimov 1996).

τους γλωσσών. Αυτό σημαίνει ότι αυτές οι γλώσσες έτυχαν της ύψιστης τιμής μέσω των λογοτεχνών που τις αντιπροσωπεύουν. Από την άλλη, υπάρχουν και γλώσσες που δεν μπορούν να θεωρηθούν μείζονες από αυτή την άποψη, λόγω του σχετικά περιορισμένου βαθμού ανάπτυξης λογοτεχνικών και γλωσσολογικών εκφράσεων, άσχετα από το γεγονός πως τις ομιλεί ένας σχετικά μεγάλος αριθμός ομιλητών (τα Μπενγκάλι, τα Σουαχίλι, τα Χάουσα) ή λόγω του ό,τι ο αριθμός των ομιλητών τους είναι μάλλον μικρός (οι έτσι ονομαζόμενες από φιλολογική άποψη μικρο-γλώσσες).

3. Η θέση της Σύγχρονης Ελληνικής Γλώσσας στην Ευρώπη και τη Βαλκανική Χερσόνησο

Τα κράτη στα οποία τα Ελληνικά χρησιμοποιούνται ως επίσημη γλώσσα, ήτοι στην Ελλάδα και την Κύπρο, με γεωπολιτικούς και γεωστρατηγικούς όρους συνιστούν τμήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Βαλκανικής Χερσονήσου, της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και, με την ευρύτερη έννοια, της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι κρίσιμες καμπές του 20^{ου} και του 21^{ου} αιώνα επέφεραν αξιοσημείωτες αλλαγές στην Γηραιά Ήπειρο που προκάλεσαν με τη σειρά τους σημαντική αλλαγή του κοινωνικοπολιτικού ρόλου και της σημασίας της Ελλάδας, τόσο στην ενωμένη Ευρώπη όσο και στη Βαλκανική Χερσόνησο:

- τελείωσε οριστικά ο Ψυχρός Πόλεμος,
- ακολούθησε η διάλυση της ΕΣΣΔ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας,
- θεσμοθετήθηκε η ελεύθερη διακίνηση αγαθών και εργατικής δύναμης,
- επεκτάθηκε η οικονομική αγορά,
- ενισχύθηκε η παγκοσμιοποίηση τόσο των ευρωπαϊκών όσο και των παγκόσμιων κεφαλαίων,
- άρχισε η παγκοσμιοποίηση και η ολοκλήρωση στον τομέα της πληροφορίας,
- κερδίζει σταδιακά έδαφος μια πολιτική με φιλο-ευρωπαϊκό προσανατολισμό.

Η διεθνοποίηση του κεφαλαίου και η συγχώνευσή του δημιούργησε τις προϋποθέσεις για άρση των αυστηρών εθνικών συνόρων μεταξύ των κρατών, και προκάλεσε έτσι την εγκατάλειψη της παραδοσιακής συνταγής του έθνους-κράτους ως ανεξάρτητης οικονομικής μονάδας. Συγχρόνως, η ανάπτυξη της Πληροφορικής ευνόησε την αιφνίδια ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, ενώ και τα δύο στοιχεία συνεισέφεραν στην ανάπτυξη της ελεύθερης οικονομικής αγοράς.

Είναι πέρα από κάθε αμφιβολία ότι η Αγγλική γλώσσα έχει γίνει πανίερη μέσα από ολόκληρη αυτή τη διαδικασία, σε σχέση όχι μόνο με τις οικονομικές αλλά και με όλες τις δραστηριότητες, τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αφού είναι η γλώσσα ενός από τα κράτη-μέλη της. Την ίδια στιγμή, η Συμφωνία του Maastricht ορίζει σαφώς τις προϋποθέσεις για την υποχρεωτική και την ελεύθερη κίνηση ανθρώπων, κεφαλαίων, αγαθών και πληροφοριών εντός του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου⁶. Ιδιαίτερα, μία κοινή διεθνής γλώσσα είναι απολύτως επαρκής για την επίτευξη των συνόλου των στόχων, όμως οι γλώσσες των οποίων η διάδοση είναι μάλλον περιορισμένη, παραμελούνται εκ των πραγμάτων. Εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κατ' ανάγκη πολυγλωσσική, αντιμετωπίζει το κρίσιμο πρόβλημα σε σχέση με την προσέγγιση διαφορετικών γλωσσών στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας προκειμένου να αποφύγει τον αποκλεισμό από την οικονομική πορεία όσων κρατών οι γλώσσες αντιπροσωπεύονται

⁶ Για περισσότερες πληροφορίες: Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Άρθ. 3 (3.1, 3.2, 3.3)

ελάχιστα (Labrie 1992, 112). Παρόμοια κατάσταση παρατηρείται και στα Βαλκάνια όπου υπάρχει ξεκάθαρη τάση διατήρησης όλων των επίσημων γλωσσών των βαλκανικών κρατών και όλων των γλωσσών των μειονοτήτων και των εθνικών ομάδων, τάση που προωθείται έντονα από εθνικά και κρατικά συμφέροντα. Η ελεύθερη ευρωπαϊκή οικονομική αγορά και η ανάπτυξη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης θέτουν νέες προϋποθέσεις για την ελεύθερη κίνηση ανθρώπων και των αναγκών τους για στενότερη επικοινωνία, πράγμα που συνεισφέρει να δοθεί επιπλέον ροπή στις κοινωνικές αλλαγές. Μέσα σε όλη αυτή την μάλλον σύνθετη διαδικασία που συνεπάγεται την σταδιακή μεταβολή της δημογραφικής εικόνας της Ευρώπης, το κρίσιμο στοιχείο είναι ενσωματωμένο μέσα στη γλώσσα, εξ ου και προκύπτει το ερώτημα της ορθής επιλογής, της εκμάθησης και της γνώσης ξένων γλωσσών εντός ενός κράτους.

Τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στα Βαλκάνια, η Σύγχρονη Ελληνική είναι κατεξοχήν γνωστή ως η επίσημη γλώσσα της Ελλάδας και της Κύπρου, που ομιλείται εκτός των μητρικών χωρών και από ένα σχετικά μικρό αριθμό ανθρώπων. Έχουμε την άποψη ότι η υποκείμενη αιτία για μια τέτοια κατάσταση πρέπει να αναζητηθεί κρυμμένη μέσα στην ίδια την γλωσσική κατάσταση στην οποία βρισκόταν ο ελληνικός λαός για περισσότερο από έναν αιώνα. Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα, η *δημοτική*, ή *κοινή νεοελληνική γλώσσα* (ήτοι “*κοινή ελληνική διάλεκτος*” ή απλώς “*Κοινή*”), με την οποία είναι γνωστή και στη μητρική της χώρα, κέρδισε το status της επίσημης γλώσσας της Ελληνικής Δημοκρατίας σχετικά αργά από ιστορική άποψη, ήτοι μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980, μετά τις θεσμικές αλλαγές που έλαβαν χώρα από τις κυβερνήσεις του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Μέχρι τότε στην Ελλάδα υπήρχε διγλωσσία: η *καθαρεύουσα* ήταν η επίσημη γλώσσα και η γλώσσα του σχολείου, της εκκλησίας και της διοίκησης, ενώ η δημοτική, η οποία εισήχθη στην εκπαιδευτική διαδικασία υπό τη λαϊκή πίεση το 1917, διδασκόταν στις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου.

4. Προώθηση της Σύγχρονης Ελληνικής τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Βαλκανική Χερσόνησο

Υπάρχει, ωστόσο, μια μεγάλη διαφορά μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Βαλκανικής Χερσονήσου σε σχέση με τη διάδοση και την σημασία της Ελληνικής σε ξένα περιβάλλοντα. Βεβαίως, ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα έχουν οι χώρες του άμεσου γεωγραφικού της περιβάλλοντος - τόσο στο περιβάλλον της Βαλκανικής Χερσονήσου όσο και σε εκείνο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Ουκρανία, Ρωσία, Αρμενία και Γεωργία) - όπου η Ελλάδα κατείχε κατεξοχήν τον πολιτισμό και τη θρησκεία μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα. Χάρι στις ισχυρές επιδράσεις τους πάνω στις σλαβικές γλώσσες, τα Ελληνικά συνδέθηκαν με την Ευρώπη: η ιδιότητα του κράτους-μέλους έδωσε στην Ελλάδα τη δυνατότητα να αποτελέσουν τμήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με φυσικούς (ήτοι γεωστρατηγικούς) όρους⁷. Επιπλέον, οι στενές σχέσεις και οι μακράιωνοι δεσμοί με τους ορθόδοξους λαούς των Βαλκανίων, με τους Έλληνες επιπροσθέτως να κάνουν μεγάλες επενδύσεις στις βαλκανικές χώρες, όπως επίσης και η αύξηση των δραστηριοτήτων της εξωτερικής πολιτικής κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, δημιούργησαν τις συνθήκες για την ανάγκη της πρακτικής μελέτης και γνώσης της Σύγχρονης Ελληνικής σ' αυτές τις χώρες, και οδήγησαν επίσης και στην παράλληλη ανάληψη της αμοιβαίας

⁷ Η μερική σύνδεση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ το 2004 παρέσχε στην Ελλάδα τη δυνατότητα μόνο μερικής προσέγγισης.

μελέτης⁸ στην Ελλάδα τόσο συγκεκριμένων σλαβικών⁹ όσο και μη-σλαβικών βαλκανικών γλωσσών¹⁰. Η ελληνική πλευρά έχει διαπιστώσει ότι το ενδιαφέρον για την εκμάθηση της Ελληνικής στις βαλκανικές χώρες έχει αυξηθεί, πράγμα που εξηγείται είτε λόγω του παραδοσιακού υψηλού γοήτρου της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού είτε λόγω των οικονομικο-πολιτικών κινημάτων, όπου η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά όλο και περισσότερο. Από αυτή την άποψη είναι σημαντικό να αναφερθεί και το άνοιγμα πέντε περιφερειακών γραφείων του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού στο Βουκουρέστι, το Βελιγράδι, τη Σόφια, τα Τίρανα και την Τριέστη κατά τη διάρκεια δύο μόνο ετών (2007-2009).

Οι αρχές της δεκαετίας του 1990 σηματοδοτήθηκαν από το άνοιγμα των συνόρων μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, όπως επίσης και από τον τερματισμό της άρσης του εμπολέμου μεταξύ των δύο χωρών, που ίσχυε για περισσότερο από μισόν αιώνα. Αυτή η σημαντική στρατηγική κίνηση και από τις δύο πλευρές έδωσε τη δυνατότητα στην Ελλάδα να συνδράμει τις προσπάθειες της ελληνικής μειονότητας να διατηρήσει τη γλώσσα της και την πολιτιστική της ταυτότητα, ενώ από την άλλη ενθάρρυνε την πλειονότητα του αλβανικού πληθυσμού να ξεκινήσει την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν είχαν μεγάλο αντίκτυπο στην εκμάθηση και των δύο γλωσσών στην Ευρώπη, αλλά σίγουρα επηρεάζουν την εκμάθηση και την εκπροσώπηση και των δύο γλωσσών σε αμφοτέρες τις χώρες. Πολλοί αιώνες ανοικτής εχθρότητας μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων είχαν ως αποτέλεσμα καμία από τις δύο γλώσσες να μη βρει ευρύτερη στήριξη στην άλλη πλευρά των συνόρων. Είναι παράδοξο ότι, ενώ υπάρχει ακόμη μεγάλος αριθμός δίγλωσσων ελληνοφώνων και τουρκοφώνων, η επίσημη γλώσσα επικοινωνίας είναι αποκλειστικά η Αγγλική, αφού είναι ουδέτερη και για τις δύο πλευρές. Επιπρόσθετα, η χρήση της Αγγλικής σε ολόκληρο τον κρατικό οργανισμό στην Κύπρο αντιτίθεται εντελώς στα Ελληνικά.

Η επιτυχία της γλωσσικής πολιτικής κάθε χώρας αντανάκλαται στην εξεύρεση μιας ισορροπίας μεταξύ διατήρησης και διάδοσης της εθνικής γλώσσας εντός και εκτός των συνόρων του κράτους, όπως επίσης και στην κατάλληλη επιλογή των ξένων γλωσσών που πρέπει να εκμάθουν οι πολίτες της. Η επιλογή γίνεται μεταξύ είτε των Γερμανικών, των Γαλλικών, των Αγγλικών είτε των Ισπανικών για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μέσα από ευρύτερα διαδεδομένες γλώσσες, αλλά μιας γλώσσας γειτονικής χώρας μέσα στον κοινό ευρωπαϊκό χώρο. Αυτό το γεγονός έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού η καθιέρωση της ελεύθερης διακίνησης εντός του κοινού χώρου είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή των συνόρων σε όλα τα κράτη. Συνήθιζαν να βρίσκονται μακριά από διοικητικά κέντρα και απομονωμένα, ενώ σήμερα αποτελούν κυρίως βασικά κέντρα ευρύτερων γεωγραφικών περιοχών ανεξαρτήτως του κράτους και των επιρροών του. Αυτές είναι οι ονομαζόμενες “*Ευρωπαϊκές Περιφέρειες*” ή “*ζώνες*” όπως καθορίζονται αυστηρά στη Συνθήκη του Maastricht με τη μορφή λ.χ. ελεύθερων λιμανιών και ζωνών εμπορίου. Σ’ αυτές τις περιφέρειες όπου υπάρχει ελεύθερη ανταλλαγή αγαθών και

⁸ Για να πούμε την αλήθεια, θα πρέπει να τονιστεί ότι ούτε στην Ελλάδα ούτε στην Κύπρο δεν διδάσκεται καμία βαλκανική γλώσσα σε ακαδημαϊκό επίπεδο τετραετούς φοίτησης αλλά στη Φλώρινα και το Πανεπιστήμιο της Μακεδονίας στη Θεσσαλονίκη οι Βαλκανικές γλώσσες διδάσκονται ως μάθημα επιλογής μόνο για δύο χρόνια (τέσσερα εξάμηνα).

⁹ Αυτές είναι τα Ρωσικά, τα Σερβικά και τα Βουλγαρικά.

¹⁰ Αυτές είναι τα Αλβανικά, τα Ρουμανικά και τα Τουρκικά.

υπηρεσιών, όπως επίσης και ελεύθερη μετακίνηση εργατικού δυναμικού (ήτοι προσώπων) είναι εντελώς φυσιολογικό οι άνθρωποι να είναι ή να γίνονται δίγλωσσοι, εξαναγκασμένοι να εκμάθουν τη γλώσσα του νέου τους περιβάλλοντος. Οι δίγλωσσοι είναι, ως γνωστόν, κυρίως όσοι ζουν σε περιοχές γειτονικές με τα σύνορα ή που έχουν εκμάθει τις δύο γλώσσες από την οικογένειά τους, και όπου με ευρωπαϊκούς όρους δίγλωσσοι θεωρούνται οι Ευρωπαίοι που ανέπτυξαν γλωσσικές ικανότητες εκμάθησης ξένης γλώσσας και την ικανότητα να αποδεχτούν πολιτιστικές, γλωσσικές, κοινωνικές και άλλες διαφορές. (Goetschy-Sanguin 1995: 35 ff.).

Ιδιαίτερη προσοχή έχει δώσει η κοινωνιογλωσσολογία στην κατεύθυνση του εάν και σε ποια έκταση μια κοινωνία στηρίζει, επικροτεί και προωθεί την ίδια της τη γλώσσα σε διεθνές επίπεδο. Γεγονός παραμένει ότι οι ελάσσονες γλώσσες δεν είναι επαρκώς γνωστές ή τυγχάνουν εντελώς άγνωστες όχι μόνο στο ευρύτερο κοινό αλλά και στους γλωσσολόγους. Οι υποκείμενοι λόγοι γι' αυτή την κατάσταση είναι πολλοί και σύνθετοι. Γι' αυτό το λόγο, στο Παρίσι το 2005, υιοθετήθηκε από την UNESCO η Απόφαση για τη Γλωσσική Στρατηγική (171EX/Απόφαση 9.5) η οποία προβλέπει ότι ο εν λόγω Οργανισμός θα προωθεί και θα διατηρεί όλες τις γλώσσες, δηλ. τη γλωσσική ποικιλομορφία ως προϋπόθεση για την υποστήριξη της πολιτιστικής ποικιλομορφίας (Άρθρο 23), της πολυγλωσσίας (Άρθρο 24) όπως επίσης και της προστασίας των υπό εξαφάνιση γλωσσών (Άρθρο 26). Είναι γεγονός ότι υπάρχουν μεγάλοι και οικονομικά ισχυροί λαοί που έχουν στη διάθεσή τους τους κατάλληλους κοινωνικούς μηχανισμούς και τους οικονομικούς όρους που απαιτούνται για την όσο το δυνατόν επιτυχέστερη προώθηση και διάδοση των γλωσσών τους παγκοσμίως. Από αυτή την άποψη, οι μικροί λαοί και οι γλώσσες τους δεν βρίσκονται στην ίδια θέση. Ωστόσο, η Ελληνική γλώσσα, παρόλο που είναι ελάσσων, θα μπορούσε να καταταγεί στις μείζονες, αφού η διατήρηση και διάδοσή της υποστηρίζεται από αποτελεσματικούς θεσμούς, όπως η Ελληνική και η Κυπριακή Δημοκρατία. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση, της οποίας τα Ελληνικά είναι μία από τις επίσημες γλώσσες, παρέχει επίσης κατάλληλη υποστήριξη για την προώθηση της Ελληνικής σε διεθνές και κυρίως, σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ο κύριος στόχος της ελληνικής γλωσσικής πολιτικής (του “*γλωσσικού σχεδιασμού*”) είναι η προώθηση της Δημοτικής ως όργανο επικοινωνίας τόσο για τους πολίτες που ζουν στις παραμεθόριες περιοχές της χώρας, όπως επίσης και σε ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές της Ευρώπης, της Βαλκανικής Χερσονήσου και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Μπαμπινιώτης 1994: 221 ff.). Οι παραμεθόριες περιοχές στα Βαλκάνια, μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, FYROM, Βουλγαρίας και Τουρκίας έχουν δίγλωσσους ο αριθμός των οποίων δεν έχει προσδιοριστεί επακριβώς λόγω του γεγονότος ότι υπάρχει ένα κατεξοχήν πρόβλημα που σχετίζεται με την ελεύθερη χρήση των Ελληνικών από τη μία πλευρά των συνόρων και των Βουλγαρικών, των Μακεδονικών, των Αλβανικών και των Τουρκικών από την άλλη, αφού καμία από τις πλευρές δεν είναι ακόμη έτοιμη να απεμπολήσει ισχυρά εθνικά της συμφέροντα.

Γι' αυτόν το λόγο το ζήτημα των μειονοτήτων στις βαλκανικές χώρες είναι φλέγον και προκαλεί τεταμένες πολιτικές και οικονομικές σχέσεις. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στην περίπτωση της Ελληνο-Τουρκικής μεθορίου: οι δίγλωσσοι λαοί από τις δύο πλευρές μπορούν να επικοινωνήσουν χωρίς μεγάλες δυσκολίες, όμως η απουσία γλωσσολογικής ισότητας, όπως επίσης και σημαντικών πολιτικών αποφάσεων (οι οποίες θα οδηγούσαν την ακόμη τεταμένη κατάσταση στο Κυπριακό Ζήτημα σε ύφεση) επιβαρύνουν περαιτέρω και εν τέλει εμποδίζουν

την ίδια την γλωσσική πολιτική. Όταν εξετάζουμε τη διδασκαλία της σύγχρονης Ελληνικής στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, τη Μεσόγειο και την Νοτιοανατολική Ευρώπη, η Δημοκρατία της Σερβίας ξεχωρίζει ιδιαίτερα λόγω του γεγονότος ότι είναι η μοναδική χώρα που έχει καταφέρει να οργανώσει τη διδασκαλία της δημοτικής σε πανεπιστημιακό επίπεδο από το 1995¹¹.

5. Συμπέρασμα

Για τους λόγους που προαναφέραμε, το συμπέρασμα που πρέπει να εξαχθεί είναι ότι υφίσταται μία γενική τάση να γίνουν τα Ελληνικά για μιαν ακόμη φορά μια διεθνής γλώσσα επικοινωνίας, ιδιαίτερα στη σχετικά στενή γεωγραφική περιοχή της Ευρώπης, τη Βαλκανική Χερσόνησο και την Ανατολική Μεσόγειο, παρόλο που «η νεοελληνική θεωρήθηκε πενιχρό αποβλάστημα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας» (Μαρωνίτης 1997: 166). Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι σε σύγκριση με άλλες, αυτή η ευρωπαϊκή περιοχή βρίσκεται υπό την ισχυρή ελληνική γλωσσολογική, πολιτιστική, πολιτισμική και θρησκευτική κυριαρχία για χιλιετίες: συνεπώς η ροπή των λαών της Βαλκανικής και της Μεσογείου προς τα Ελληνικά συνιστά φυσιολογική διαδικασία που αντανάκλα εν πολλοίς την κοινωνικοπολιτική σφαίρα των συμφερόντων τους. Η κυριαρχία των Αγγλικών σε όλους τους τομείς της ζωής και της εργασίας με κάθε μέσο, συνιστά ένα κίνδυνο που θα ασκήσει έντονες πιέσεις όχι μόνο στα Ελληνικά αλλά και σε όλες τις ελάσσονες γλώσσες. Ωστόσο, έχουμε την άποψη ότι η Ελληνική Δημοκρατία ασκεί μια καλά σχεδιασμένη γλωσσική πολιτική, η οποία με διεθνείς όρους, επικυρώνει επιτυχώς, υποστηρίζει και συνηγορεί στη διάδοση και εκμάθηση της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας.

Παρόλο που τα αποτελέσματα που πέτυχε εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι απολύτως ικανοποιητικά, μπορεί να ειπωθεί με μεγάλη βεβαιότητα πως είναι κάτι παραπάνω από ικανοποιητικά σε χώρες γεωγραφικά κοντινές προς την Ελλάδα. Με βάση το ίδιο το παράδειγμα των Ελληνικών τα πλέον σημαντικά συμπεράσματα που θα πρέπει να εξαχθούν αφορούν στις απαραίτητες κινήσεις, τους τρόπους και τις μορφές προώθησης όλων των άλλων βαλκανικών γλωσσών εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να μπορούν να μελετηθούν και να διδαχτούν πέρα από τα στενά θεσμικά πλαίσια.

Βιβλιογραφία

- Almanac: *The World Almanac and Book of Facts 1997*. New Jersey: K-III Reference Corporation 1997.
- Calvet, Louis-Jean: *Linguistique et colonialisme: Petit traité de glottophagie*. (réédité). Paris: Payot 2002.
- Calvet, Louis-Jean: *La guerre des langues et les politiques linguistiques*. Paris: Hachette Littératures 2005.
- Crystal, David: *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press 2000.
- Crystal, David: *English as a Global Language* (2nd edition). Cambridge: Cambridge University Press 2003.

¹¹ Η Σύγχρονη Ελληνική γλώσσα διδάσκεται μόνο σε προπτυχιακό επίπεδο (σπουδές τεσσάρων ετών) στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου.

- Culbert, Sidney. 1989. «A new possible way for estimating the number of Esperanto speakers». *12th European International Esperanto Congress*, Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 133-149.
- Ferguson, Charles A.: «The Language Factor in National Development». Στο *Sociolinguistic Perspectives-Papers on Language in Society 1959-1994*. (Thom Huebner ed.). New York-Oxford: Oxford University Press, 267-271, [1962]. 1996.
- Ferguson, Charles A.: «The Role of Arabic in Ethiopia: A Sociolinguistic Perspective». Στο *Sociolinguistic Perspectives-Papers on Language in Society 1959-1994*. (Thom Huebner ed.). New York-Oxford: Oxford University Press, 48-58, [1966]. 1996.
- Goetschy, H.-Sanguin, A.L.: *Langues régionales et relations transfrontalières*. Paris: Editions L'Armattan, 1995.
- Krauss, Michael: «The World's Languages in Crisis». *Language* 68 (1992): 4–10.
- Labrie, N.: *La construction linguistique de la Communauté Européenne*. Honoré Champion Editeur. Paris. Diffusion hors France: Editions Slatkin: Genève, 1993.
- Μαρωνίτης, Δ.Ν.: «ΔΣΧΥΡΕΣ» και «ΑΣΘΕΝΕΙΣ» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση – όψεις γλωσσικού ηγεμονισμού». *Φιλολογος* 88 (Καλοκαίρι 1997): 163-168.
- Neumann, Maximilian: «Soziolinguistische Aspekten der innere Sprachstruktur». *Linguistische Untersuchungen XXVII. Teil II*. Tübingen: Niemeyer, 219–228, 1992.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος: «Η Γλώσσα ως Αξία. Το Παράδειγμα της Ελληνικής». Στο: *Γλωσσολογική βιβλιοθήκη I*. Αθήνα: Gutenberg. 220–234, 1994.
- Radovanović 1986 - Радовановић, Милорад: *Социоллингвистика*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада, 1986.
- Report by the Director-general on an Overall Strategy for an Intersectoral Programme for Languages at UNESCO* (<<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001387/138768e.pdf>>)
- Sikelianos, Angelos: «La langue grecque et ses possibilités comme la langue international». Στο: *Actes du Premier Congrès de la Fédération Mondiale*. Montreux-Genève: L'Union Interparlementaire, 13–21, 1947.
- Stewart, William A.: «A Sociolinguistic Typology for Describing National Multilingualism». Στο: *Readings in the Sociology of Language*. (Joshua Fishman, ed.). The Hague: De Gruyter, 531-545, 1968.
- Voegelin, C.F. – Voegelin, F.M. – Schutz, N.W. Jr.: «The language situation in Arizona as part of the Southwest culture area». Στο: *Studies in Southwestern Ethnolinguistics: Meaning and history in the languages of the American Southwest* (ed. by Dell Hymes and William E. Bittle), The Hague: Mouton, 403–451, 1967.

Sitography

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0001:01:EN:HTML>